

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Юридичний факультет
Кафедра «Політологія та загальноправові дисципліни»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо підготовки до практичних занять та організації

самостійної роботи з навчальної дисципліни

«Політико-правова система України»

для здобувачів вищої освіти спеціальностей факультету

«Бізнес-технологій та економіки»

Запоріжжя 2024

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Політико-правова система України» для здобувачів вищої освіти спеціальностей факультету «Бізнес-технологій та економіки» / Уклад. Резанова Н.О. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2024. 28 с.

Укладач: Резанова Наталія Олександрівна, професор кафедри «Політологія та загальноправові дисципліни», кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри «Політологія та загальноправові дисципліни» Національного університету «Запорізька політехніка» (Протокол від «29» серпня 2024 №2);

Рекомендовано до видання науково-методичною радою юридичного факультету Національного університету «Запорізька політехніка» (Протокол від «29» серпня 2024 №2).

ЗМІСТ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни
2. Зміст навчальної дисципліни
3. Теми семінарських занять
4. Рекомендації щодо підготовки до семінарських занять і написання рефератів
5. Рекомендації щодо організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти
6. Перелік питань, що виносяться на перший рубіжний контроль
7. Перелік питань, що виносяться на другий рубіжний контроль
8. Список рекомендаційної літератури та джерел

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Політико-правова система України» є надання здобувачам вищої освіти цілісної та логічно-послідовної системи наукових знань і практичних навичок у сфері прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, про національну політико-правову систему та її основні інститути, формування у них високого рівня політичної і правової свідомості та культури, активної громадянської позиції, дотримання стандартів у сфері антикорупційної політики України, розкриття механізму запобігання та протидії корупції та формування у здобувачів вищої освіти несприйняття будь-яких форм академічної недоброчесності в освітянській, науковій і інших сферах життя та майбутній професійній діяльності.

Завдання навчальної дисципліни

Основними завданнями навчальної дисципліни «Політико-правова система України» є:

- оволодіння здобувачами вищої освіти систематизованими теоретичними знаннями про національну політико-правову систему та її основні інститути;
- орієнтуватися у складному розмаїтті сучасного політичного життя держави та застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності;
- виховання у здобувачів вищої освіти високого рівня політичної та правової свідомості, поважного ставлення до Конституції та законів України, а також відповідальності за результати своєї професійної діяльності;
- формування високого рівня політичної і правової культури, активної громадянської позиції, дотримання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;
- знати чинне законодавство України у сфері антикорупційної політики, механізм запобігання та протидія корупційним діям, формувати у здобувачів вищої освіти несприйняття будь-яких форм недоброчесності в майбутній професійній діяльності.

2. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Основні інститути політико-правової системи України

Тема 1. Держава як основний інститут політико-правової системи України

Основні теорії походження держави. Теологічна (релігійна) теорія. Патріархальна теорія. Договірна (природно-правова) теорія. Теорія насильства. Органічна теорія. Психологічна теорія. Матеріалістична (класова, марксистська) теорія.

Поняття «держава». Основні ознаки держави (територія, населення, наявність публічної влади, суверенітет). Поняття «функції держави». Види внутрішніх і зовнішніх функцій Української держави. Форми здійснення функцій держави (правові, організаційні). Методи здійснення функцій держави (переконання, заохочення, примус).

Генеза теорії правової держави. Поняття «правова держава». Специфічні ознаки правової держави. Принципи правової держави.

Поняття «державна влада». Ознаки державної влади. Поняття та види органів державної влади. Принципи поділу державної влади в Україні.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України. Основні функції та повноваження Верховної Ради України. Законодавча функція як найважливіша функція Верховної Ради України. Законодавчий процес та його стадії.

Поняття «глава держави». Конституційно-правовий статус глави держави. Повноваження Президента України у сфері державного суверенітету України; у сфері зовнішньої політики; у сфері внутрішньої політики; у сфері формування складу органів державної влади.

Поняття «виконавча влада». Функції виконавчої влади в Україні. Суб'єкти виконавчої влади в Україні: Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації.

Поняття «судової влади» та «правосуддя». Система судової влади України: Конституційний Суд і суди загальної юрисдикції. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України. Основні засади судочинства. Конституційно-правовий статус суддів.

Тема 2. Місцеве самоврядування як елемент політико-правової системи України

Поняття «місцеве самоврядування». Загальні принципи місцевого самоврядування: народовладдя; законність; гласність; колегіальність; поєднання місцевих і державних інтересів; виборність; правова, організаційна та матеріально-фінансова самостійність; підзвітність та відповідальність перед територіальними громадами, їх органів і посадових осіб; державна підтримка та

гарантії місцевого самоврядування; судовий захист прав місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування в Україні. Поняття «територіальна громада». Основні форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад. Статус сільських, селищних, міських рад та їх організаційно-правові форми роботи (сесія, постійні комісії). Органи самоорганізації населення.

Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування. Комунальна власність. Дотація. Субвенція. Місцевий бюджет.

Суспільний статус місцевого самоврядування в Україні та його гарантії (організаційні, фінансово-економічні, правові).

Тема 3. Громадянське суспільство як основа політико-правової системи України

Історична еволюція концепцій громадянського суспільства. Поняття «суспільство».

Поняття «громадянське суспільство». Принципи громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства.

Взаємовідносини між громадянським суспільством і державою. Громадянське суспільство в Україні.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.

Права людини та антикорупційна політика України

Тема 4. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Загальна характеристика прав людини. Міжнародно-правові акти про права людини. Загально правові принципи прав людини (гуманізм; рівність; відповідність прав людини міжнародним стандартам; єдність прав та обов'язків людини). Поняття «права людини».

Класифікація прав людини. Закріплення прав людини в розділі II Конституції України.

Громадянські права і свободи людини і громадянина в Україні. Загальні та спеціальні ознаки громадянських прав людини. Закріплення громадянських прав і свобод людини в Конституції України (ст. ст. 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 55, 56, 57, 59, 63).

Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні. Закріплення політичних прав і свобод в Конституції України (ст.ст. 36, 38, 39, 40).

Економічні права і свободи людини і громадянина в Україні. Загальні та спеціальні ознаки економічних прав людини. Закріплення економічних прав і свобод людини в Конституції України (ст.ст. 41, 42).

Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні. Підходи щодо визначення соціальних прав людини. Закріплення соціальних прав і свобод

людини в Конституції України (ст.ст. 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49).

Культурні права і свободи людини і громадянина в Україні. Закріплення культурних прав і свобод в Конституції України (ст.ст. 53, 54).

Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні. Підходи щодо визначення соціальних прав людини. Закріплення соціальних прав і свобод людини в Конституції України (ст.ст. 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49).

Культурні права і свободи людини і громадянина в Україні. Закріплення культурних прав і свобод в Конституції України (ст.ст. 53, 54).

Обов'язки людини і громадянина в Україні. Поняття «конституційні обов'язки людини і громадянина». Співвідношення та єдність конституційних прав і конституційних обов'язків. Закріплення обов'язків людини і громадянина в Конституції України (ст.ст. 13, 23, 35, 41, 51, 53, 65, 66, 67, 68).

Тема 5. Антикорупційна політика сучасної України

Історія походження терміну “корупція” та його сучасне тлумачення. Соціальна сутність корупції. Причини корупції в Україні. Предмет неправомірної вигоди. Корупційне правопорушення.

Класифікації корупції: міждержавна корупція; транснаціональна корупція; Е-корупція (e-corruption); клептократія.

Суб'єкти антикорупційного законодавства. Антикорупційна експертиза: обов'язкова, ініціативна, спеціальна.

Ознаки юридичної відповідальності. Поняття та принципи юридичної відповідальності. Справедливість, гуманізм, законність, індивідуалізація, невідворотність, винуватість діяння. Кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність. Дисциплінарна відповідальність.

Правовий статус викривача корупції. Поняття “викривач”. Єдиний портал повідомлень викривачів. Права викривача. Умови отримання винагороди викривачем.

Тема 6. Правовий статус спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в Україні

Основні функції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: органи прокуратури, підрозділи Національної поліції України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України.

Роль і місце громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. Організовані та неорганізовані форми громадської участі в реалізації антикорупційних процедур.

Прояви академічної недоброчесності в освітній та науковій діяльності. Академічне шахрайство. Використання під час контрольних заходів заборонених технічних засобів, підробка підписів в офіційних документах. Надання відгуків або рецензій на наукові або навчальні роботи без належного

проведення їх експертизи. Отримання або пропонування неправомірних винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг у навчальній, дослідницькій чи трудовій діяльності. Конфлікт інтересів. Непотизм та перевищення повноважень.

Правові аспекти академічної доброчесності та боротьби із плагіатом в Україні та світі: привласнення авторства, визнання авторського права і відновлення авторського права.

Академічний плагіат. Порухення авторського права. Помилки цитування. Самоплагіат. Фабрикація. Фальсифікація. Списування. Обман. Хабарництво. Необ'єктивне оцінювання.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Україні.

Академічна відповідальність. Основні види академічної відповідальності працівників освітніх і наукових установ. Основні види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти. Основні компетентності здобувачів вищої освіти у сфері запобігання та протидії академічній недоброчесності.

3. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

1. Основні інститути політико-правової системи України.
2. Система органів державної влади в Україні та принципи їх поділу.
3. Поняття, принципи громадського суспільства та місцевого самоврядування.
4. Загальна характеристика прав людини та їх класифікація.
5. Обов'язки людини і громадянина в Україні.
6. Поняття, сутність та причини корупції.
7. Прояви академічної недоброчесності в освітній та науковій діяльності.

Тема 1. Основні інститути політико-правової системи України (2 год.)

Питання, які виносяться на семінарське заняття

1. Поняття та сутність політичної системи.
2. Поняття та ознаки правової системи.
3. Політико-правова система сучасної України.
4. Поняття та ознаки державної влади.

Завдання для самостійної роботи

Теми рефератів для презентації на семінарських заняттях

1. Поняття та сутність політичної системи.
2. Охарактеризуйте структуру політичної системи України.
3. Розкрити зміст сутності політичної свідомості та політичної культури.
4. Розкрити зміст поняття «правова система».
5. Назвіть ознаки правової системи.
6. Назвіть підсистеми правової системи.

7. Назвіть основні функції політичної системи.
8. Назвіть основні функції правової системи.
9. Охарактеризуйте типи політичних систем.
10. Охарактеризуйте типи правових систем.
11. Визначте тип правової системи сучасної України.
12. Як Ви розумієте ствердження про те, що Україна перебуває на етапі трансформації своєї політико-правової системи?

Тема 2. Система органів державної влади в Україні та принципи їх поділу (2 год.)

Питання, які виносяться на семінарське заняття

1. Класифікація видів органів державної влади.
2. Законодавча влада в Україні.
3. Президент України – глава Української держави.
4. Виконавча влада.

Завдання для самостійної роботи

Теми рефератів для презентації на семінарських заняттях

1. Поняття та види органів державної влади.
2. Конституційний поділ державної влади в Україні.
3. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
4. Конституційно-правовий статус народних депутатів України.
5. Основні функції та повноваження Верховної Ради України.
6. Поняття, ознаки та види законів.
7. Законодавчий процес та його стадії.
8. Конституційно-правовий статус глави Української держави.
9. Повноваження Президента України.
10. Дострокове припинення повноважень Президента України.
11. Місце і роль Президента України в системі «стримувань та противаг».
12. Поняття та функції виконавчої влади.
13. Суб'єкти виконавчої влади в Україні.
14. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.

Тема 3. Поняття, принципи громадського суспільства та місцевого самоврядування (2 год.)

Питання, які виносяться на семінарське заняття

1. Поняття, принципи, структура та функції громадянського суспільства.
2. Взаємовідносини між громадським суспільством і державою.
3. Поняття та принципи місцевого самоврядування.
4. Система місцевого самоврядування в Україні.

Завдання для самостійної роботи

Теми рефератів для презентації на семінарських заняттях

1. Сутність та поняття «громадянське суспільство».
2. Історичні передумови виникнення громадянського суспільства.
3. Основні ідеї та принципи громадянського суспільства.
4. Основні інститути громадянського суспільства.
5. Функції громадянського суспільства.
6. Роль конституційного законодавства України у формуванні громадянського суспільства.
7. Взаємовідносини між громадянським суспільством і державою.
8. Громадянське суспільство як середовище формування прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
9. Поняття місцевого самоврядування в Україні.
10. Місце місцевого самоврядування в політико-правовій системі України.
11. Принципи організації місцевого самоврядування.
12. Система місцевого самоврядування в Україні.
13. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування.
14. Основні форми волевиявлення територіальних громад.
15. Відкликання депутатів місцевих рад.
16. Конституційно-правовий статус сільських, селищних і міських рад.
17. Конституційно-правовий статус і повноваження сільського, селищного і міського голови.
18. Форми реалізації функцій і повноважень органів місцевого самоврядування.
19. Взаємозв'язок органів місцевого самоврядування і органів державної влади.
20. Правова природа обласних і районних рад.
21. Органи самоорганізації населення.
22. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування.
23. Формування бюджетів місцевого самоврядування.
24. Фінансова допомога місцевому самоврядуванню.
25. Право комунальної власності органів місцевого самоврядування.

26. Ознаки місцевого самоврядування як державного інституту та суспільного інституту.
27. Гарантії самостійності місцевого самоврядування.
28. Відповідність системи місцевого самоврядування України Європейській хартії місцевого самоврядування.

Тема 4. Загальна характеристика прав людини та їх класифікація (2 год.)

Питання, які виносяться на семінарські заняття

1. Загальна характеристика прав людини.
2. Класифікація прав людини.
3. Громадянські права і свободи людини і громадянина в Україні.
4. Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні.

Завдання для самостійної роботи

Теми рефератів для презентації на семінарських заняттях

1. Закріплення прав людини в міжнародно-правових актах.
2. Класифікація прав людини.
3. Загальноправові принципи прав людини.
4. Роль Конституції України в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.
5. Загальна декларація прав людини як основне джерело міжнародного права захисту прав людини
6. Право на життя як невід'ємне право кожної людини.
7. Право кожної людини на свободу та особисту недоторканість.
8. Право кожної людини на свободу вибору місця проживання.
9. Право кожної людини на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.
10. Право кожної людини на свободу світогляду і віросповідання.
11. Право кожної людини на судовий захист.
12. Право кожної людини знати свої права і обов'язки.
13. Право кожної людини на професійну правничу допомогу.
14. Право громадян України на свободу об'єднання у політичні партії.
15. Право кожної людини на свободу об'єднання у громадські організації.
16. Право громадян України брати участь в управлінні державними справами.
17. Форми вираження громадянами України своїх поглядів і відстоювання своїх політичних переконань.

Тема 5. Обов'язки людини і громадянина в Україні (2 год.)

Питання, які виносяться на семінарські заняття

1. Екологічні, соціальні, культурні права і свободи людини і громадянина в Україні.
2. Обов'язки як елемент конституційно-правового статусу людини і громадянина.
3. Співвідношення прав людини і обов'язків людини і громадянина.
4. Обов'язок громадян України захищати Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність України.

Завдання для самостійної роботи

Теми рефератів для презентації на семінарських заняттях

1. Співвідношення приватної власності та інтересів суспільства і держави.
2. Право кожної людини на підприємницьку діяльність.
3. Право кожної людини на працю.
4. Право громадян України на соціальний захист.
5. Право кожної людини на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї.
6. Право кожної людини на охорону здоров'я.
7. Право кожної людини на освіту.
8. Закріплення свободи творчої діяльності в Конституції України.
9. Обов'язки як елемент конституційно-правового статусу людини і громадянина.
10. Співвідношення прав людини і обов'язків людини і громадянина.
11. Конституційний обов'язок людини перед суспільством і перед державою.
12. Обов'язок громадян України захищати Вітчизну.

Тема 6. Антикорупційна політика сучасної України (2 год.)

Питання, які виносяться на семінарські заняття

1. Поняття, причини та форми корупції.
2. Механізм запобігання та протидії корупції в Україні.
3. Юридична відповідальність за вчинення корупційних правопорушень.
4. Гарантії захисту викривачів корупції.

Завдання для самостійної роботи

Теми рефератів для презентації на семінарських заняттях

- Поняття та форми корупції.
- Об'єктивні причини поширеності корупції в Україні.
- Суб'єктивні причини поширеності корупції в Україні.
- Основні види корупції у сфері державного управління.
- Транснаціональна корупція.
- Суб'єкти запобігання та протидії корупції в Україні.
- Механізм запобігання та протидії корупції в Україні.
- Проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад з підвищеним корупційним ризиком.
- Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення.
- Поняття та принципи юридичної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.
- Види юридичної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.
- Гарантії захисту викривачів корупції.
- Права викривачів корупції.

Тема 7. Правовий статус спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в Україні (2 год.)

Питання, які виносяться на семінарські заняття

1. Суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції.
2. Правовий статус спеціально уповноважених суб'єктів.
3. Роль громадськості у запобіганні корупції.
4. Механізм забезпечення академічній доброчесності в системі освіти і науки України.

Завдання для самостійної роботи

Теми рефератів для презентації на семінарських заняттях

- Суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції.
- Основні функції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.
- Правовий статус Національної ради з питань антикорупційної політики.
- Правовий статус Національного антикорупційного бюро України (НАБУ).
- Правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК).
- Правовий статус Національної поліції України (НП).

- Правовий статус Вищого антикорупційного суду України.
- Роль громадськості у запобіганні корупції.
- Прояви академічної недоброчесності в освітній діяльності.
- Прояви академічної недоброчесності в науковій діяльності.
- Поняття та види академічного плагіату.
- Види академічної недоброчесності (плагіат, само плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання).
- Основні види академічної відповідальності.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ **щодо підготовки до семінарських занять** **і написання рефератів**

Семінарське заняття – це загальнонавчальна назва широко застосовуваного виду занять з різноманітних гуманітарних навчальних дисциплін.

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм освітнього процесу в закладі вищої освіти, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначеної теми, до котрої здобувачі вищої освіти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття проводяться з основних тем навчальної програми і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Головна мета семінарського заняття – це опанування здобувачами вищої освіти систематизованими науковими знаннями з навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблемних питань курсу, навчання їх елементам творчого застосування отриманих знань на практиці.

Основними завданнями семінарського заняття є:

- закріплення у здобувачів вищої освіти теоретичних знань;
- оволодіння ними категоріально-понятійним апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення здобувачів вищої освіти до наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень і висновків;
- формування у них політичного і правового світогляду, здатності пов'язувати загальнотеоретичні положення з вимогами повсякденної практики державно-правового будівництва в Україні. Види проведення семінарських занять можуть бути різноманітними, які залежать від типу семінару, змісту і особливостей теми, складу здобувачів вищої освіти. Найбільш поширеними видами семінарського заняття є: розгорнута бесіда; виступи з рефератами та доповідями; диспут у формі діалогу; круглий стіл тощо.

Слід пам'ятати, що якість семінарського заняття насамперед залежить від підготовки здобувачів вищої освіти до нього, тому при підготовці до семінарського заняття кожен здобувач вищої освіти повинен уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття; прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми семінарського заняття; вивчити чи законспектувати рекомендовану літературу; скористатися при потребі консультацією

науково-педагогічного працівника; скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття.

Здобувач вищої освіти зобов'язаний відвідувати кожне семінарське заняття, інакше пропуск позбавляє його можливості усвідомити, закріпити та отримати цілісне систематизоване уявлення по тій чи іншій темі. Крім того, це створює значні труднощі при підготовці до рубіжного контролю (заліку).

Деякі питання роботи на семінарському занятті:

1) переважна більшість семінарських занять проводиться у формі інтерактивної дискусії, під час якої науково-педагогічний працівник здійснює поточний контроль якості знань здобувачів вищої освіти, перевіряє виконання ними завдань самостійної роботи;

2) семінарське заняття починається вступним словом науково-педагогічного працівника, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;

3) здобувач вищої освіти, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми семінарського заняття повинен пов'язувати підготовлений матеріал з актуальними проблемами сучасності, розглядати політичні і правові явища з позиції положень норм Конституції та чинного законодавства України, наводити приклади;

4) кожному здобувачу вищої освіти необхідно постійно вдосконалювати навички володіння державною мовою, правильного вживання політичних і юридичних понять і термінів. Систематичні виступи на семінарських заняттях сприяють поповненню словарного запасу, а також умінню лаконічно і точно висловлювати свої думки;

5) кожен здобувач вищої освіти повинен уважно слухати виступи своїх однокурсників і оцінювати наскільки глибоко розкрито питання теми. Це дає можливість кожному присутньому на семінарському занятті висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у попередніх виступах. Активна участь на семінарському занятті прищеплює навички участі у дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати свою позицію;

6) після закінчення виступу здобувача вищої освіти відбувається обговорення проблемних питань теми. При цьому, науково-педагогічний працівник не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань теми, але і дає змогу виступити всім учасникам семінару. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий на семінарському занятті припускає явні помилки, то для виключення втрати часу науково-педагогічний працівник може його зупинити і надати слово іншому;

7) закінчується семінарське заняття заключним словом науково-педагогічного працівника, в якому аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі здобувачів вищої освіти на семінарському занятті (виступ з питання теми, з підготовленим рефератом,

повідомлення, доповнення, зауваження тощо) та нараховуються рейтингові бали, дається завдання на наступне семінарське заняття.

Обов'язковим компонентом семінарського заняття з навчальної дисципліни «Політико-правова система України» є підготовка рефератів з найбільш актуальних і складних тем курсу.

Реферат не є дослівним переказом тексту підручника або навчального посібника, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему, творчо перероблену на основі знайомства зі станом сучасних наукових досліджень (науково-проблемний реферат) або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядово-інформаційний реферат).

Реферат має бути виконано самостійно. Мета написання реферату полягає у набутті здобувачем вищої освіти систематизованих політичних і правових знань, вміння і навичок працювати з науковою і навчальною літературою, нормативно-правовими актами, самостійно аналізувати і узагальнювати матеріал, формулювати власні висновки та пропозиції.

За допомогою реферату здобувач вищої освіти глибше вивчає найбільш складні проблеми навчального курсу, вчиться правильно оформлювати роботу та докласти результати своєї праці.

Підготовка реферату включає в себе наступні етапи:

- 1) вибір теми реферату;
- 2) підбір і вивчення спеціальної політичної і правової літератури та нормативно-правових актів;
- 3) складання плану реферату;
- 4) викладення змісту теми реферату;
- 5) оформлення реферату;
- 6) усний виклад реферату.

1. Вибір теми реферату

Здобувач вищої освіти самостійно обирає тему реферату з запропонованого переліку. Допускається закріплення декількох здобувачів вищої освіти за однією і тією ж темою реферату. У такому разі на семінарському занятті один з них доповідає, а інші виступають з доповненнями та уточненнями. Здобувач вищої освіти може в обсязі навчальної програми дисципліни сам запропонувати тему реферату, узгодив її з науково-педагогічним працівником. При виборі теми здобувачу вищої освіти слід насамперед керуватися своїми інтересами до певної проблеми, можливостями підбору літератури тощо.

2. Підбір і вивчення спеціальної політичної і правової літератури та нормативно-правових актів

Роботу над рефератом потрібно починати з вивчення стосовно обраної теми відповідного розділу підручника, навчального посібника, конспектів лекцій. Після того, як загальне уявлення про обрану тему буде складено, здобувачу вищої освіти слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню нормативно-правових актів і спеціальної літератури. Проте, запропонований перелік джерел не повинен зв'язувати ініціативу здобувача вищої освіти, який може та мусить використати інші наукові праці, які самостійно підібрані внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою.

Вивчаючи ту чи іншу наукову працю, здобувач вищої освіти повинен сприймати її крізь призму тих основних проблем, що їх вирішував автор. Без усвідомлення проблеми неможливо виділити головне й істотне, важко відокремити тезу від аргументів і практично неможливо перебороти формальне ставлення до змісту досліджуваної праці.

3. Складання плану реферату

Після ознайомлення з спеціальною політичною і правовою літературою та нормативно-правовими актами здобувач вищої освіти складає план реферату, в якому конкретизує питання обраної теми та який включає в себе:

- вступ;
- основну частину (виклад змісту теми);
- висновки;
- список використаної літератури.

Вступ є обов'язковою частиною реферату, в якому стисло обґрунтовується актуальність, наукова і практична значимість обраної теми, вказується на її місце в структурі навчальної дисципліни, формулюються цілі дослідження.

Основна частина реферату складається з розділів і підрозділів, в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому, слід мати на увазі, що кількість розділів і підрозділів не регламентується, але недоцільно їх робити невеликими за обсягом. Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи.

При визначенні назв розділів і підрозділів необхідно знати, що назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу.

Заклучна частина реферату має містити висновки, в яких формулюються результати дослідження, оцінки проаналізованого матеріалу, пропозиції чи рекомендації з досліджуваної проблематики.

Вступ і висновки разом не повинні перевищувати одну чверть обсягу реферату.

4. Викладання змісту теми реферату

Після підбору і вивчення спеціальної політичної і правової літератури, визначення плану реферату слід приступити до узагальнення та систематизації зібраного матеріалу. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним і послідовним. Викладати матеріал у рефераті рекомендується у безособовій формі висловлювання (наприклад, “вважаємо”, “думаємо”, “раहुємо” та інше). Необхідно вживати терміни, властиві політичній і правовій наукам, при цьому потрібно уникати незрозумілих понять та складних граматичних оборотів. Терміни, окремі слова і словосполучення допускається змінювати прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту реферату.

При використанні цитат з літературних та наукових джерел слід пам'ятати, що вони необхідні для підтвердження думки автора реферату, або ж для висловлювання своєї думки на протигагу іншій. І тому не потрібно занадто зловживати цитуванням.

Здобувачу вищої освіти доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні реферату і які можуть привести до незадовільної оцінки:

- механічне, дослівне переписування тексту з використаної літератури;
- поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень;
- невідповідність між змістом роботи та її планом;
- абстрактний виклад теми, відсутність посилань на наукові праці та чинне законодавство України;
- недбалість і неграмотність викладу.

Отже, основними вимогами до написання реферату є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну політичну і юридичну літературу.

5. Оформлення реферату

Здобувач вищої освіти повинен пам'ятати, що через оформлення реферату, його зовнішній вигляд, науково-педагогічний працівник формує першу думку про зміст матеріалу. Тому, кожному здобувачу вищої освіти необхідно опанувати техніку й етику оформлення наукової праці та дотримуватись стандартних вимог, які висуваються щодо підготовки рефератів.

Починається робота з титульного листа, який оформлюється згідно зі зразком (додається) та після якого, на другій сторінці подається план реферату.

Кожна структурна частина роботи повинна починатися з нової сторінки та мати заголовок, який відповідає плану реферату. Заголовки слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапок в кінці, не підкреслюючи. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, тоді їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше, ніж три інтервали, якщо реферат виконаний рукописним або машинописним способом, та не менше, ніж два інтервали, якщо робота виконана за допомогою комп'ютерної техніки.

Розділи слід нумерувати арабськими цифрами без крапок в кінці. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номеру розділу і порядкового номеру підрозділу, відокремлених крапкою (наприклад – 1.1, 1.2).

Усі сторінки, починаючи з другої, послідовно нумеруються з проставленням арабських цифр за загальним правилом у верхньому правому куті, без крапки в кінці. Слід мати на увазі, що першою сторінкою реферату є титульний лист, на якому нумерація сторінки не ставиться, але враховується при нумерації наступної сторінки.

Реферат пишеться чітким, розбірливим почерком, або друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (розмір 210x297 мм) через два міжстрокових інтервали для друкарської машинки і півтора – для комп'ютера, з обов'язковим додержанням при цьому такої ширини полів: зверху і знизу – 20 мм, зліва – 25-30 мм, справа – 10 мм. На одній сторінці повинно бути не більше 30 рядків.

Загальний обсяг реферату не повинен перебільшувати 24 друкованих сторінок тексту через 2 інтервали чи 16 – через 1,5 інтервали.

Робота повинна бути зброшурована і підшита. На останній сторінці ставиться число, місяць і рік виконання реферату, а також підпис виконавця.

Оформлення списку використаної літератури є важливою складовою написання реферату. До списку використаної літератури включаються тільки ті джерела, які використовувались при написанні реферату або на які зроблено посилання в самій роботі. Список використаної літератури до загального обсягу реферату не включається, але нумерація сторінок продовжується.

При оформленні списку використаної літератури джерела необхідно розміщувати в алфавітному порядку назв або прізвищ перших авторів. Спочатку вказують прізвище автора, його ініціали. Потім – назву праці, її вид (монографія, підручник, навчальний посібник тощо), місто видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Якщо праця автора розміщена в збірнику, журналі чи газеті, то після назви вказується назва

збірника чи журналу, місце, рік видання та його номер (або випуск), і на яких сторінках даний матеріал надрукований. Для газетної статті, крім назви і року видання, вказують так само дату. При цьому джерела треба писати мовою оригіналу.

Наприклад:

1. Кравченко В.В. Конституційне право України: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 204 с.

2. Бородін І. Права та обов'язки громадян, їх класифікація, гарантії реалізації. Право України. Київ, 2001. №12. с.32-34.

Важливе значення має правильне оформлення посилань на джерела та матеріали, які здобувач вищої освіти використовував під час написання реферату. Рекомендується нумерацію всіх посилань подавати з визначенням номера джерела даного посилання у списку використаної літератури. У такому разі посилання оформлюється у квадратних дужках з зазначенням сторінки.

Наприклад:

Цитата в тексті: “У політології загальноприйнято, що...” [11, с. 145].

6. Усний виклад реферату

Після написання реферату здобувач вищої освіти повинен докласти його зміст на семінарському занятті. Автор роботи протягом п'яти-десяти хвилин має викласти основні положення розділів і підрозділів свого дослідження, обґрунтувати наукову і практичну значимість обраної теми, сформулювати пропозиції чи рекомендації. Після виступу, при необхідності, відповісти на питання науково-педагогічного працівника та інших учасників семінару.

За результатами обговорення написаного і докладеного реферату здобувачу вищої освіти виставляється відповідна кількість балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Зразок оформлення титульного листа реферату

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний технічний університет
Юридичний факультет
Кафедра «Політологія та загальноправові дисципліни»

Реферат
з навчальної дисципліни
«Політико-правова система України»
на тему:
«Політичні партії в Україні»

Здобувача вищої освіти групи БТЕ-1014
денної форми навчання
Олійника Дмитра Івановича

Науково-педагогічний працівник:
кандидат філософських наук, доцент
Резанова Наталія Олександрівна

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти

У Національному університеті «Запорізька політехніка» для здобувачів вищої освіти технічних, економічних і гуманітарних спеціальностей на вивчення дисципліни «Політико-правова система України» відповідно до навчального плану відводиться 90 годин (3 кредити), у тому числі на самостійну роботу для денної форми навчання – 44 години.

Саме самостійна робота набуває все більшого значення й актуальності, оскільки обсяг навчального матеріалу досить значний, і тому не все можна встигнути розглянути під час аудиторних занять. Отже, правильна організація власної самостійної роботи з боку здобувача вищої освіти є важливою запорукою успішного навчання і ефективного засвоєння ним політичних і правових знань.

Метою самостійної роботи є вироблення у здобувачів вищої освіти навичок опрацювання нормативно-правових актів, спеціальної політичної і юридичної літератури та інших матеріалів, необхідних для належного засвоєння предмета навчальної дисципліни, а також для розвитку сталих умінь до самостійного вивчення і викладання одержаної інформації.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу під час, коли він є вільним від обов'язкових навчальних занять, без участі науково-педагогічного працівника. Лише у ході самостійної роботи здобувач вищої освіти має можливість розвинути пізнавальні та виконавчі здібності, пам'ять, самостійне політичне і правове мислення, наполегливість і, головне, виробити вміння самостійного здобуття знань про національну політико-правову систему.

Під час самостійної роботи краще за все проявляються індивідуальні особливості здобувача вищої освіти, його здібності та нахили.

Самостійна робота здобувача вищої освіти забезпечується системою навчально-методичних засобів, необхідних для вивчення змісту навчальної дисципліни чи її окремої теми : підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій науково-педагогічного працівника тощо. Серед них значне місце посідає саме навчально-методичні матеріали, завдання та вказівки науково-педагогічного працівника, а також рекомендована спеціальна політична і юридична література та нормативно-правові акти.

Самостійна робота здобувача вищої освіти над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальному кабінеті або комп'ютерному класі університету, а також в умовах місця проживання.

Головне в правильній організації самостійної роботи – це її планування, яке, в принципі, вже задане програмою навчальної дисципліни. Приступаючи до самостійного вивчення матеріалу насамперед треба уважно ознайомитись з рекомендованою літературою, розподілити питання на більш чи менш складні. Виконуючи самостійну роботу здобувач вищої освіти повинен законспектувати основний зміст теми, водночас уникаючи механічного переписування джерел, а

також необхідно виділяти основні теоретичні положення, ключові слова, спеціальні терміни і поняття.

Самостійна робота здобувача вищої освіти повинна розпочинатися ще до початку лекційних занять, тобто потрібно активно використовувати систему упереджувального читання підручників і навчальних посібників, що дозволяє закласти теоретичну базу для більш глибокого сприйняття інформації під час лекції.

Під час самостійної роботи здобувачу вищої освіти пропонуються наступні види завдань для опанування матеріалу з конкретної теми курсу:

- вивчити матеріали теми;
- скласти термінологічний словник;
- продумати відповіді на питання для самоконтролю;
- підготувати тези виступу на семінарське заняття;
- підготувати реферат з запропонованого переліку;
- виконати завдання, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Перевірка виконання самостійної роботи проводиться науково-педагогічним працівником під час семінарського заняття, а також виноситься на рубіжний контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Щосеместрово проводиться два рубіжних контролю, підготовка до яких здійснюється за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу здобувача вищої освіти. При підготовці до модульної контрольної роботи, яка проводиться у формі стандартних тестів, кожному здобувачу вищої освіти необхідно насамперед ознайомитися з переліком питань, що виносяться на рубіжний контроль. Потім переглянути конспект лекцій, звертаючись при цьому до Конституції та законів України, а також до рекомендованої спеціальної політичної і юридичної літератури.

У разі, якщо здобувач вищої освіти за результатами двох контрольних робіт і опитувань, здійснених під час проведення лекційних і семінарських занять, отримав 60 і більше балів, то йому за його згодою зараховується середній бал.

У разі, якщо здобувач вищої освіти протягом семестру набрав менше 60 балів, то він за умов виконання всіх самостійних завдань, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни, повинен скласти усний залік.

Для успішного складання заліку здобувачу вищої освіти необхідно переглянути увесь програмний матеріал, у тому числі і конспект лекцій та рекомендовану спеціальну політичну і юридичну літературу, повторити відповіді на контрольні питання. Залік проводиться в аудиторії університету у формі індивідуальної співбесіди через постановку науково-педагогічним працівником питань. При цьому, науково-педагогічним працівником, оцінюючи знання здобувача вищої освіти керується такими критеріями як: правильність відповіді на питання, його повнота і конкретність, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язувати теоретичні положення з практикою, логічно і аргументовано висловлювати свої думки, культура мови.

Результати складання заліку оцінюються за 100-бальною шкалою оцінок і вносяться до залікової відомості та залікової книжки здобувача вищої освіти (зараховано).

6.Перелік питань, що виносяться на перший та другий рубіжний контроль

1. Політичні системи: поняття та структура;
2. Правова система: поняття та структура;
3. Типологія політичної та правової систем;
4. Принципи поділу державної влади в Україні;
5. Основні функції та повноваження Верховної Ради України;
6. Законодавчий процес в Україні: поняття та стадії;
7. Конституційно-правовий статус Президента України;
8. Основні повноваження Президента України;
9. Виконавча влада в Україні: поняття, функції, суб'єкти;
10. Судова влада в Україні: поняття та структура;
11. Конституційний суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні;
12. Принципи правосуддя в Україні;
13. Місцеве самоврядування в Україні: поняття та принципи;
14. Система місцевого самоврядування в Україні;
15. Місцеве самоврядування як суб'єкт влади, громадянського суспільства та господарської діяльності;
16. Політичні партії: сутність, ознаки, функції;
17. Типологія політичних партій;
18. Поняття і типи партійних систем, причини їх утворення. Типології партійних систем;
19. Громадські організації та їх місце і роль в політичній системі суспільства;
20. Ідейно-політична концепція як сутність багатопартійності і плюралізма політичної боротьби;
21. Залежність громадсько-політичної організації від політичного режиму;
22. «Ліві» та «праві» політичні партії в Україні;
23. Соціальна база політичних партій в демократичній державі;
24. Суспільно-політичні організації в перехідний період від авторитаризму до демократії;
25. Культ особистості політичного лідера: умови його виникнення;
26. Лібералізм в Україні: історія і сучасність;
27. Сучасний соціал-демократичний рух;
28. Ідеологічні традиції в українському суспільстві;
29. Ідеї лібералізму в Україні;
30. Ідеї консерватизму в Україні;
31. Ідеї соціал-демократизму в Україні;

32. Ідеологічна криза сучасних українських партій;
33. Взаємозв'язок політичної та партійної систем України;
34. Опозиція та її роль у політичному житті;
35. Багатопартійність: позитивне та негативне;
36. Однопартійні та багатопартійні системи, їх особливі риси;
37. Поняття та принципи виборчого права;
38. Виборчий процес: механізм та процедура;
39. Типологія виборів та виборчих систем;
40. Причини та шляхи подолання абсентеїзму;
41. Поняття, сутність та форми корупції;
42. Механізм запобігання та протидія корупції в Україні;
43. Юридична відповідальність за вчинення корупційних правопорушень;
44. Гарантії захисту викривачів корупції;
45. Антикорупційна політика сучасної України;
46. Поняття, сутність та форми корупції;
47. Механізм запобігання та протидія корупції в Україні;
48. Юридична відповідальність за вчинення корупційних правопорушень;
49. Гарантії захисту викривачів корупції;
50. Правовий статус спеціально-уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в країні;
51. Суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції;
52. Правовий статус національної ради з питань антикорупційної політики, національного антикорупційного бюро України, національного агентства з питань запобігання корупції, національної поліції України, вищого антикорупційного суду України;
53. Громадськість у запобігання корупції;
54. Механізм забезпечення академічній доброчесності в системі освіти і науки України.

7. Список рекомендаційної літератури та джерел

1. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: навч. посіб. Київ: Асоціація молодих українських політологів і політиків, 2010. 200 с.
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу: навч. посіб. Київ: Знання, 2016. 668 с.
3. Дмитренко М. А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції: Київ, 2018. 342 с.
4. Кириченко В. М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 218 с.
5. Кириченко В. М., Кириченко Ю. В., Соколенко Ю. М. Політико-правова система України: підручник / за загл. ред. В. М. Кириченка. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 304 с.
6. Кириченко Ю.В., **Резанова Н.О.** Право людини на вільний розвиток своєї особистості: порівняльно-правовий аналіз норм конституції України та

Європейських держав. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. №2. С.165-168.

7. Кириченко Ю.В., **Резанова Н.О.** Застосування зарубіжного досвіду конституційного регулювання права на працю в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. №4. С.60-65.

8. Кириченко Ю.В., **Резанова Н.О.** Теоретико-правові аспекти конституційного регулювання прав на відпочинок в Україні та європейських державах. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. №2, С.235-239.

9. Кириченко Ю. В., **Резанова Н. О.** Право на недоторканність житла в Україні та європейських державах: порівняльно-правові аспекти конституційного регулювання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. №4. С. 13-19.

10. Кириченко В.М., Соколенко Ю.М. Словник основних політико-правових термінів: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНТУ, 2019. 62 с.

11. Кириченко Ю.В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 540 с.

12. Політико-правова система України: курс лекцій: навч. посіб. /за загл. ред. В.М. Кириченка. Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. 204 с.

13. Політико-правові інститути сучасності: структура, функції, ефективність / за заг. ред. М. І. Панова, Л. М. Герасіної. Київ: Ін Юре, 2005. 320 с.

14. Політична система і громадянське суспільство: європейські та українські реалії: /за заг. ред. А. І. Кудряченка. Київ, 2017. 314 с.

15. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку: навч. посіб. /за ред. Ф.М. Рудича. Київ: Парламентське вид-во, 2002. 327 с.

16. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. С. Бакірова, М. І. Сазонова. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. 576 с.

17. **Резанова Н.О.**, Волобуєв В.В. Принципи системного підходу в аналізі політичної системи суспільства. *Politicus*. 2024. №3. С.32-39.

18. Рудич Ф. М., Балабан Р. В., Ганжуров Ю. С. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: навч. посіб. Київ: Либідь, 2018. 440 с.

19. Шляхтун П. П. Конституційне право України: підручник. Київ: “Освіта України”, КНТ, 2018. 592 с.

Допоміжна

20. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Юридична думка, 2020.

21. Берченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти: монографія. Харків: Юрайт, 2019. 208 с.

22. Кириченко С. О. Шляхи формування громадянського суспільства і

правової держави. Київ: Логос. 2022. 84 с.

23. Некряч А. І. Місцеве самоврядування в Україні: етапи становлення та перспективи: монографія. Київ: Генеза, 2022. 369 с.

24. Політична система: сучасні проблеми розвитку громадянського суспільства і держави: у 2 т. /за ред. О. В. Скрипнюка. Київ: Логос, 2010. Т.1. 628 с. Т. 2. 692 с.

25. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем Західної Європи: інституційний вимір. Львів: Тріада плюс, 2024. 392 с.

26. Скрипнюк О. В. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку громадянського суспільства і правової держави в Україні. Київ, 1995.

27. Тимченко С. М. Громадянське суспільство і правова держава в Україні. Запоріжжя: Юридичний інститут МВС України, 2012. 193 с.

Нормативно-правові акти

28. Конституція України від 28 червня 1996 р. / *Відомості Верховної Ради України*. Київ. 1996. № 30. Ст.141.

29. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР / *Відомості Верховної Ради України*. Київ.1996. № 49. Ст.272.

30. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97 / *Відомості Верховної Ради України*. Київ. 1997. № 24. Ст.170.

31. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 58(ХІУ / *Відомості Верховної Ради України*. Київ. 1999. № 20-21. Ст.190.

32. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-УП / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2014. № 13. ст. 222.

33. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-ХІІ / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 1993. № 3. ст. 17.

34. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-ІІІ / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2001. № 48. ст. 254.

35. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-УШ / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2016. №31. ст. 545.

36. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2016. № 28. ст. 532.

14. Рекомендовані інформаційні джерела

Сайт кафедри «Політологія та загальноправові дисципліни» Національного університету “Запорізька політехніка”: <https://zp.edu.ua/kafedra-politologiyi-ta-zagalnopravovykh-dystsyplin>

Персональна сторінка Резанової Наталії Олександрівни, доцента кафедри “Політологія та загальноправові дисципліни”, кандидата філософських наук, доцента: <https://wp.zp.edu.ua/worker/riezanova-nataliia-oleksandrivna/>